

TOVE DITLEVSEN

**Noor tütarlaps saab vanaemaks
ja teisi jutte**

Taani keelest tõlkinud
Henrik Sepamaa ja Maarja Siiner

„Loomingu Raamatukogu kuldsari“
SA Kultuurileht

Tõlgitud väljaandest:

Tove Ditlevsen
Foraar
Steen Hasselbalchs Forlag
Kopenhaagen, 1956

Redigeeritud ja täiendatud trükk väljaandest:

Tove Ditlevsen, „Noor tütarlaps saab vanaemaks“
Taani keelest tõlkinud Henrik Sepamaa
Loomingu Raamatukogu, 1964, nr 44
Tallinn, Perioodika

Ilmunud tõlkeid redigeerinud Maarja Siiner
Toimetanud Lauri Eesmaa
Korrektuuri lugenud Katrin Kern
Kujundanud Maris Kaskmann

© Tõlge. Henrik Sepamaa pärijad ja Loomingu Raamatukogu, 2025
© Tõlge ja saatesõna. Maarja Siiner ja Loomingu Raamatukogu, 2025
Kaanefoto. Vikipeedia, avalik omand, 1951

Trükkinud Pakett

ISSN 2674-4678 (trükis)
ISSN 2674-4686 (epub)
ISBN 978-9916-755-68-6 (trükis)
ISBN 978-9916-755-69-3 (epub)

TÄIELIK VABADUS

Grete on surnud.

Matused on läbi ja ma nägin tema peret viimast korda. Tema ema nuttis kogu aeg, ja kui ta mulle oma suurte nõutute silmadega otsa vaatas, pidin pea ära pöörama, sest ma polnud kunagi varem märganud, kui väga Grete oma emaga sarnanes. Ja mu äi istus seal oma suurte puhtaks küüritud töömehekämmaldega, mis hoidsid üleliigsetena ja rohmakalt põlvede ümbert kinni, ja oli selgest meeolehärmist kibestunud. „Ja Grete, kellel polnud kunagi midagi viga,“ ütles ta. Ka kõigis kolmes Grete vennas, kes olid mulle alati jätnud lärmaka ja matsliku mulje, oli midagi õest, midagi haaramatut, mida ma ei saanud raamatulehtede vahele torgata, nagu olin kunagi alles hoidnud Grete nappe, rutakaid kirju: teatud tukse suunurgas, käsi, mis käib läbi heleda juuksepahmaka, peened saladuslikud suguvõsamärgid, mis tulevad ja lähevad sähvatustena ega avaldu sugugi ükskõik kellele.

Hea, et nad ära läksid. Lõpuks ometi jäi siin vaikseks ja tühjaks, nagu on vaikne ja tühi ka minu sees. Kuid tühjus tekkis ammu enne seda, kui Grete suri.

Kirikuõpetaja kõne ajal, mis kulges saatuse ja uduste väljendite võtmes, vaatas Grete ema kogu aeg minu poole. Kõne ei avaldanud mulle mingit muljet. Minu isa oli kirikuõpetaja, ja kirikuõpetajate Jumal jätab mind külmaks. Kui mu isa uut töökohta otsis, ütles ta alati, et pidas enne Jumalaga nõu, kuid Jumal ei andnud talle küll kordagi nõu otsida koht, kus tasu oleks väiksem kui eelmises.

Kuid võib-olla vaatas Grete ema mind ainiti selleks, et leida minu pilgust leina, mida seal polnud. Ma olen Gretet palju taga leinanud, kuid kõige rohkem leinasin ma teda siis, kui ta elas. Ja kui ma seda kõike kirjutan, siis ka selleks, et teada saada, kelle süü mu pikk lein ja Grete mõttetu surm on.

Mitte selle õnnetu arsti, kes pidi tasuma oma arstiloa kaotamisega, ta oli vaid ohver nagu me teisedki. Ja see ei olnud ka... ei, need läbi lilled ütlemissed ei kehti enam. Ärevus hiilis tühjas majas ligi, ärevus, mille eest tahtsin põgeneda. Valamata pisarad teevad rinnus haiget. Oli see minu süü, Grete? Pidid sa surema, sest ma ei tahtnud võõra mehe last? Ja tegin ma valesti, et ei tahtnud? Ei tea, kas surm nõuab alati kellegi süüdimõistmist või on see juba ettejoonistatud

elukaare loomulik lõpp? On's surnud alati võidumehed ning sa lebad oma kahvatu kinnise näolapikesega nüüd seal oma kirstus ja süüdistad ellujäänuid? Ei, ma ei usu, et Grete kedagi süüdistaks, kuid tema ema pilk täna hirmutas mind. Miks need inimesed ometi ei küsinud, millesse ta suri? Ootamatu tervisehäda alakehas. Kas mõni ema tõesti lepib sellise seletusega? Aga võib-olla oligi tal kõik juba teada, kuna ta otsis asjatult mu silmist meeleheidet.

Tookord, kui ma Gretega kohtusin, olin just avaldanud oma esimese raamatu. See võeti päris hästi vastu ja üks kirjanduslike huvidega arstiproua, kes oli aidanud mul raamatu välja anda, viis mu kokku rea kunstnike ja kirjanikega, kelle seltskonnas ma end hästi tundsin. Liikusin aasta otsa peaasjalikult vaid selles seltskonnas. Me pummeldasime parasjagu, ja nii ma kohtusingi Gretega ühel Amagertorvi ateljees peetud olengul. Alustuseks ei huvitanud ta mind rohkem kui mõni teine 18–20-aastane tütarlaps, keda seltskonnas alati jagus, viibides seal kord pikemat, kord lühemat aega. Ta oli armas, isuäratav ega olnud veel kihlatud, kuid järgmisel päeval mõtlesin ma temale sama vähe kui möödunud öhtu uimale. Elasin tookord Vesterbrogadel asuvas pansionaadis, ning kui ma mõni päev pärast pidu ühel pärastlõunal linnast koju jõudsin, istus minu ateljeeneiu korraga diivanil ja naeratas mulle. „Miks sa pole helistanud?“ küsis ta. „Kas sa viskasid mu telefoninumbri ära?“

Ma ei suutnud vastu panna. Ta tundus mulle armas ja ma jätsin ta enda juurde. Ma ei tea ikka veel täpselt, miks. Vaadates tagasi mingile perioodile oma elus, pole kunagi võimalik täie kindlusega öelda, kuidas sündmused arenema hakkasid ja millal ja miks nad algasid. Üks inimene sigineb tasahilju, peaaegu märkamatult sinu ellu. Nii vaikselt nagu öhtuhämarus, puhudes hellalt üksindusele, mis lendab võililleehmestena laiali. Ja enne kui sa arugi saad, oled sa selle inimesega seotud, nagu üks hammasratas haakub teisega. Minu teada oli Grete esimene tüdruk, kes mind armastas. Mul on alati jäänud initsiatiivist vajaka ja uudishimu polnud minus ka raasugi. Kuid ma mäletan, et ma mõtlesin, et äkki on olnud ka teisi neidusid, kes on asjata oodanud, et ma neile helistaksin. Ma usun, et moraal oli meie ringkondades üsna lõtv, kuid kas seal mingid piirid siiski olid, ma ei tea. Ise hoidsin abielus ja kihlatud neidudest alati eemale, kuid ei teadnud, kas seda minult ka oodati.

Pidasin Gretet esialgu pigem kergeks, toredaks meelelahutuseks, armsaks mõtteks, mis tekkis keset tööd. Ta küsis minult kõige kohta nõu, kuni pisemate üksikasjadeni välja: oma riietuse, sisseostude, selle kohta, mida asjadest arvata. Ta oli kõige sõltuvam olevus, keda ma kunagi olin kohanud, ja võib-olla just sellepärast, et ma polnud kunagi varem kogenud sellist tingimusteta usaldust minu nõuannete ja arvamuste vastu, hakkasingi ma teda tasapisi armastama. Kuid ka see pole õige sõna. Sest see, mida ma tema vastu tundsin, ei olnud otseselt erootikaga seotud. Olin selle koha pealt alati ettevaatlik, et talle mitte haiget teha. Nagu oleks ta jäänud süütuks ja mina pida- nuks ta iga kord uuesti vallutama. Armastus, mida ma tema vastu tundsin, oli rohkem isalikku laadi, sest ta tundus nii täielikult minust sõltuvat, et mulle ei mahtunud pähe, kuidas ta oli oma eluga hakkama saanud enne seda pärastlõunat, kui ma linnast koju jõudes ta oma diivanilt leidsin.

Grete töötas ühes kontoris ja teenis päris hästi ning mina kirju- tasin ajakirjadele novelle ja artikleid ja elasin tänu oma romaani e- dule sellest hästi ära. Saime peagi aru, kui mõttetult kallid on eraldi elada, kui me nagunii iga päev koos oleme, ning otsustasime koos väikese korteri üürida. Gretel olid oma perega seoses teatud kõhklused ning nende ületamiseks abiellusime me vaikselt ja korraldasime vaid paarile sõbrale öhtusöögi. Kolisime Vanløses asuvasse kahe toa, rõdu ja vannitoaga moodsasse korterisse. Arvata võib, et meie sisustus jättis veidra mulje, sest minul oli paar pastoraadist pärit vana mööblieset ja Grete oli vandunud truudust terasele ja naturaalsele tammele, või täpsemalt olid terasele ja naturaalsele tammele truudust vandunud poed, kust ta puuduvad mööbliesemed ostis.

Olime väga õnnelikud, ja kuigi ma sellest kunagi ei rääkinud, oli just see, et me abielus olime, minu jaoks kõige imelisem mõte. See väike abitu olevus pidi nüüd elu lõpuni minu kaitse all olema. See oli veider mõte. Ärkasin vahest öösel ja süütasin lambi paljalt selleks, et vaadata, kuidas ta seal valgel linal magab, lapselik suu paakil ja kerge puna põsil, mis päeviti olid muidu nii kahvatud. Oli nii hea ja lohutav tunda, et ma ei pea enam kunagi üksi olema. Otsustasin kirjutada suure ja olulise raamatu abielu tähtsusest ajal, mil kõik laguneb koost. Kirjutasin talle ka lühikesi luuletusi ja näitasin talle kord üht, mille ta uhkusega huvilistele ette luges. Läksin toast välja,

ja teda kurvastas väga, kui kuulis, et see oli mind haavanud. Kuid ta ei saanud sellest aru. Eks mul ole oma loominguga ka alati veider suhe olnud. Tunnen selle pärast peaaegu piinlikkust, nagu oleks tegu mingi salapahega. Ja miski ei hirmuta mind rohkem kui see, kui keegi vihjab sellele küljele minu elus. Olen alati uskunud kõige enam seda kriitikut, kes mu raamatutest enim vigu leiab, ja pööran pea ära, kui raamatut õnnetuseks mõne raamatupoe aknal nägema juhtun. Kirjutamine on nii suur ja veider nauding, et kirjapandu ei küüni iial sellele ligilähedalegi. Tunned end narrina, kui loed seda ebatäiuslikku, mis sellest ekstaasist sünnib, narritu ja häbistatuna nagu armastaja, kelle embuses on külm naine. Neid tüdrukuid, kes oleksid mind „mõistnud“ ja oleksid olnud valmis raevumiseni minuga minu tekstide üle vaidlema, oli piisavalt, kuid just selliseid tüdrukuid kartsin ma rohkem kui midagi muud. Just sellepärast oli Grete suhtumine minu jaoks midagi uut ja meeldivat. Tema silmis olid minu kirjatükid ainuüksi raha teenimise vahend, ja ma naersin, kui ta ühel vaesemal perioodil mulle ütles: „Aga kallis, kirjuta siis mõni näidend, vaat see toob raha sisse!“ Seik luuletusega oli ainuüksi minu süü. Ma poleks pidanud seda talle näitama.

Kui me olime pool aastat abielus olnud, kaotas Grete töö ja kummalgi meist polnud kiiret uue leidmisega. Mulle meeldis, et ta oli kodus ja toimetas ringi oma säravalt puhastes põllekestes, pühkis tolmu, pesi põrandaid ja tegi süüa, olles lapselikult keskendunud nagu väike tüdruk, kes mängib kodu. Talle meeldis kodus toimetada, õnneks. Sest nüüd, tagantjärele, usun ma, et ta tegi vaid seda, mis talle lõbu pakkus, ja lõpetas mängu otsekohe, kui see talle enam lõbu ei valmistanud.

Mul oli üks semu, kes oli kunstnik ja käis meil tihti külas. Tema naine oli pikk sale neiu, kelle olemuses oli midagi jõulist ja kes oli nii tempokas, et tema läheduses olemine tegi lausa ärevaks. Muidu oli ta meeldiv ja tõepoolest tark ning valmistas mulle vaid vahest meelehärmi, kui kohtles Gretet teatud vaimse üleolekuga. Peaaegu kõik naised meie suhtlusringkonnas kiidavad kõige uuemat Hemingway raamatut ja Caldwelli ning Schade nilbeid luuletusi. Nad on vaieldamatult kaetud kerge kirjandusliku lakikihiga ja poetavad kirjanduslikke klišeid nagu jõulukuusk okkaid. Kuid Grete vakatas, kui nad pihta hakkasid, ja istus lihtsalt mõtlikult, noppides minu Islandi